

Boikarabello ba sepolesa: Ditokelo tsa hao ha o sebetšana le ba sepolesa Afrika Borwa

Mapolesa a lokela ho sireletsa setjhaba kgahlano le boitlhotsebe le pefo, emba diofisiiri tse ding di etsa diketo tse seng molaong tse jwalo ka bobodu, ho ota batho le ho sa tota.

Re hloka diofisiiri tsa sepolesa hore di ikobele maemo a hodimo a boitshwaro. Ka hona ho beha boikarabello hodima diofisiiri tse tsa sepolesa bakeng sa ditlolo tsa bona tsa molao ho bohlokwa haholo.

Leqephe lena la dinthla le radilwe ke sehlopha sa mekgatlo a lwanelang ditokelo tsa botho le toka bakeng sa batho bohle, ho kenyeletswa barekisi ba sa hlophisiwang, bathuti, matšwana-ntle, dimmaenara tse itshabelatsang le bathong ba dula mekhuhung, Eeretswe ho o thusa ho utwisisa matla a sepolesa, ditokelo tsa hao ha o kopana le sepolesa le dikgetho tsa hao tsa ho tlaheha tshbediso e mpe ya matla ya Tshabelato ya Sepolesa ya Afrika Borwa (SAPS).

Leqephe lena la dinthla le fana ka tlhahloleseding ka:

- Mapolesa a ka tshwara motho neng?
- Ho etsahalang nakong ya tshwaro?
- Bafali le baphaphathehi – molao o reng ka tshwaro le ho busetswa haeno
- Melawana ya thekiso e sa hlophisiwang
- Ditokelo tsa baipelaetsi
- Bo-mmaenara ba baitshebeti – thekefetso le pefo matsotshong a sepolesa
- Mapolesa a ka sebedisa matla neng?
- Mapolesa a ka sebedisa dibetsa dife?
- Ditlolo tse amanang le dithunya
- Bobodu ba sepolesa
- Ho rekota le ho tlaheha tshbediso e seng molaong ya sepolesa
- Pefo ya sepolesa Afrika Borwa
- Pefo ya sepolesa kgahlano le barekisi ba sa hlophisiwang

Ho tseba haholwanyane ka ho tlaheha bobodu ba sepolesa, pefo le tshoto e ya karolong ya 'Ho rekota le ho tlaheha tshbediso e seng molaong ya sepolesa'.

Ho rekota le ho tlaheha tshbediso tse seng molaong tsa sepolesa

Sejhaba se kgotshatswa ho tlaheha tshbediso tse seng molaong tsa sepolesa tse jwalo ka ho ota batho kapa bobodu.

Rekota dinthla tse ngata kamoo ho kgonehang:	Dintha tsa dipaki
Mohla, nako le sebaka	Tihaloiso ya ketsahalo
Lebitso, boemo le tihaloiso ya diofisiiri	Difoto kapa dividiyo
Dinomoro tsa ngodiso tsa koloi	Tihahloleseding mabapi le dikotsi*

*Haeba o twile kotsi, tsebo ya hao e lokela ho kenyeletsa dinthla tsa temo eo karolong ya [Lehla](#) le tsa ya J86, e itatsewang ke naha.

[Institute for Security Studies](#) le [C-19 People's Coalition](#) ba na le diketo tse ding tse mabapi le ho tlaheha tshbediso e seng molaong ya sepolesa

Ho tlaheha ditlolo tsa sepolesa: Ka tlase ke lenane la dikgetho tsa ho tlaheha bakeng dikgoka, tlhokafatso le ditlolo tse ding tsa molao tse etswang ke mapolesa.

Dipelaelo tse mpe kgahlano le SA Police Service le Metro police	Independent Police Investigative Directorate (PID) 012 389 0000 / complaints@pidp.gov.za
Bobodu ba sepolesa	SAPS Anti-Corruption Internal Unit 082 828 5778
Ditlhekafetso tsa Metro Police	SAPS Service Complaints Centre 0800 333 1777
Corruption Watch	Mohala wa twantsho ya bobodu bakeng sa lefapha leo la sepolesa 0800 023 456 / www.vexa.org.za
Kaletso ya mahala ya molao mabapi le ditlolo tsa molao nakong ya thebiso ya motsamoa ya COVID-19	066 076 8845
Western Cape Police Ombudsman The African Policing Civilian Oversight Forum (APCOF) e hlalishisa tatasiso ya tshabetsiso ya ditlolo	021 483 0669 / ombudsman@wcpo.gov.za
Ditlolo tsa molao tsa ditlo tsa SA National Defence Force	South African Military Ombud 012 676 3800 / 080 726 6283 / intake@milombud.org
Diketso tse seng molaong tsa sesoko kapa sepolesa sa sephethephephe	Tlalehla setseihane sa sepolesa se hauri
Tlalehla diketsahalo tsa thekiso e seng molaong le mpe	Legal Resources Centre 011 836 8631 / lrc.org.za/stp-torture/
Public Interest Law Services, e kenyeletsang tatasiso e hlophisiwang ka dibaka ya mekgatlo eo o ka itshenyang le yona	www.pils.org.za/contact/

Mekgatlo e jwalo ka [Viewfinder](#) le [C-19 People's Coalition](#) e fana ka ditheo tseo e seng tsa semmuso tsa ho tlaheha boitshwaro bo seng molaong ba SAPS le mekgatlo e meng ya tshbediso ya molao.

Ditheo tse na di batla ho bokella bopaki ho aha rekote e tshwereng ke setjhaba ya ditlhekafetso, tse ka sebedisiwang ha ho lwanelwa diphetoho tsa melawana.

#VukaniMaAfrika

Dikgoka tsa sepolesa di mphefetsi ditlhabeng tsa batho ba batsho.

KE NAKO YA HORE RE BUE!

Viewfinder Accountability Journalism e papisetse tsa SAPS e sireletsang diofisiiri tse qozwang ka dipalo le tlhekafetso. Jwale re batla hore wena e be kamoo ya dipaliso tsa wena ka ho bua ka ho sepolesa ka boikarabello ha bua. Ke ho etsa joalo ka ho bua hore mahlasisa e fumane tla le ditlolo tsa batho ba batho tsa SA hammoho le sa heno.

O DULA KA MOO MWANZI? DIKOPANYE LE DIKOPANYE! BA HAJO KE DOTE KAPA DIPOTSO TSA HAQ MOLAHO LE KOPANYE! DIKOPANYE LE HO SE JARE BOIKARABELLO

Facebook | #VUKANIMAAFRICA

Ikopanye le rona ka katolimo mahlang wa rona wa WhatsApp

06 533 5142

FOLLOW US @viewfinderjournal #viewfinder.org.za

VIEWFINDER

SECURITY FORCES VIOLENCE TRACKER

Tlanya setshwants'ho bakeng sa tlhahloleseding e eketsiheng

Security Forces Violence Tracker ke sesebelisoa se tshwereng ho rekota le ho disa ditlolo tse etswang ditlo tsa mabotho a tsherelela, a jwalo ka SAPS, Seole, Metro, Tshbediso ya Molao, Sepolesa hammoho le dikhamphani tsa poraeletsa tsa tsherelela.

Sebae sena se tsherelela ka tumellano ya setjhaba jwalo ka mekgatlo wa ho eketsa boikarabello ka ho bokelletsa bopaki tekong ya ho thibela ditshbediso tse jwalo.

Haeba o tseba ka tlalehla e qolletsheng ya tlhekafetso e entseng ke ditlo tsa mabotho a tsherelela mme o batla ho fana ka bopaki ho rona, re kopane hore o qale ka lefapha poraeletsa ho bua le rona le rona le ka tlase. O ka tota dipotsa ho rona le rona le rona mabapi le ketsahalo eo mme o ka boela wa nhelela ka dividiyo kapa ditshwants'ho tsa ketsahalo e na le toka.

PEOPLES COALITION

[Report.org.za](#), e thehilweng ke [C19 People's Coalition](#), ke sebae bakeng sa setjhaba hore se tlahele kgatlole ya ditokelo tsa botho ke diofisiiri tsa phethahatso ya molao

Sebae sena se dumella basebedisi ho fana ka dinthla tsohle tse hlokehang mabapi le ketsahalo, ho kenyeletswa le:

- Mohla
- Sebaka
- Mofuta wa ketsahalo
- Mofuta wa sebetso se sebedisiwang
- Dividiyo kapa dinpepe tsa ketsahalo

Report.org.za ke setso se thehilweng ho rekota le ho disa ditlolo tse etswang ke Mapolesa a tsherelela a naha le a dipotsa

Tlanya Mona Ho Tlaheha

Mabotho a tsherelela o Naha le Dipotsa o kenyeletsa:

Tshabelato ya Sepolesa Afrika Borwa (SAPS) | Sesele | Sepolesa se Metro | Phethahatso ya Molao | Dikhamphani tsa Poraeletsa tsa tsherelela

Report.org.za e sebae jwalo ka tatosiso bakeng sa bochi ba tlhekafetso le mekgatlo, e fana ka dinthla tsa boitshwaro ba bohlokwa hore e:

1. Thuse ka Dinyewe 2. Fane ka Lesedi mabapi le Dinyewe 3. Fane ka Thuto mabapi le Ditokelo 4. O kopanye le ba ka o Tsherelela

Mapolesa a ka o tshwara neng?

Mapolesa a ka tshwara batho ho thibela bottokotsebe kapa ho tisa mmelela kapele lekgotla.

Lengolo la tshwara le ka fana ke moahloli kapa maseterala ka kopo e ngotsweng e entsweng ke leqetha kapa ofisiiri ya sepolesa ya boemong ba kapetane kapa ho feta.

Tshwaro e ka etswa ntle le lengolo la tumelo ya ho tshwara haeba:

- Mmelela e etsa tlolo ya molao boteng ba mapolesa
- Mapolesa a belaela ka nepo hore tlolo e kgolo ya molao e entswe
- Ofisiiri ya sepolesa e thibelwa ho etsa mesebetsi wa yona

Ofisiiri e tlameha ho tsebisana motho lebaka la ho tshwara, a mo balle ditokelo tsa hae mme a fane ka lengolo la ho tshwara. Mapolesa a ka sebedisa matla a utwahlalang haeba motho a sa dumele ho tshwara. Ho utwisisa "matla a utwahlalang", bona "Mapolesa a ka sebedisa matla neng?" e ka tlase. Bakaeng sa dinthla tse eketsiheng mabapi le ho tshwara ho molaong, etela websaete ya Institute for Security Studies' [mona](#).

Ditokelo tsa batho ba tshwereng:

- ho thola le ho se qobellwe ho dumela molato
- ho bua le mekgatlo, lapapa, moeletsi wa sedumedi le ngaka ya bona
- ho iswa kapela lekgotla kapele kamoo ho kgonehang
- maemo a tshwara a tlameha ho dumellana le a seriti sa motho
- ho buisana le leqetha la kgetho ya bona
- ho setjhaba mmeng ho lokela ho etswa ke motho wa bong bo tshwanang le ba motho ya tshwereng feela feela

Ho etsahalang nakong ya ho tshwaro?

- Mapolesa a tlameha ho fa batho ba tshwereng tsebo ya ditokelo tsa bona ho latela karolo ya 35 ya Molaotheo, ba hlalosa hore ba tshwerwe le hore na ditokelo tsa bona ke dife.
- Mapolesa a tla netefatsa boitsetso ba motho ya tshwereng ka ho ba botsa mabotsa a bona le daterase. Mapolesa a boetsa a tla nka dikgatso tsa mwenya ya motho efo kapa efo ya tshwara, a nang le toka ya taba eo.
- Ha motho a sa boletse tsebo tshwara, ka nna a kgona ho etsa kopa ya beile ya sepolesa kapa ya kaholo, hoseng jwalo ba tla latela ho emela ho fihlela ba hlaha kgotla lekgotla le pele hore ba etse kopa ya beile.
- Mapolesa a dumelletswa ho tshwara motho bakeng sa nako e fihlang ho dhora tse 48 feela (ho sa kenyeletswa mafelo a beke) pele a tlameha ho hlaha kapele lekgotla kapa a lokollwa.
- Lekgotla le ka nna la eketsa nako ya tshwara bakeng sa nako e sa feteng matsatsi a supileng kamora nako ya tshwara ya dhora tse 48 bakeng sa dipaliso tse eketsiheng.

Khomishene ya Afrika ya Ditokelo tsa Botho le tsa Batho e hlophisitse ditatso mabapi le maemo a tshwaro, ho ba matsotsho a sepolesa le poloko sepoleseng pele ho nyewe mona Afrika. Bala haholwanyane [mona](#).

Bafali le baphaphathehi bona?

Baahi ba kantle ho naha ba tobana le ditlhekafetso tse ngata haholo ho tswa ho SAPS. Lawyers for Human Rights (LHR) e hlophisitse Tatasiso ya Basebedisi ho Tshwara ya Bafali Afrika Borwa, e hlalolang molao wa phallo, tshwara le ho busetswa haeno. Tsena di kenyeletsa:

Ho tshwarwa bakeng sa ho o hlwaya (p61)

- Ofisiiri ya tsa phallo/ya SAPS e ka botsa dipotsa le kapa ya tshwara motho haeba e dumela – ka mabaka a utwahlalang – hore motho eo o mona Afrika Borwa ka tsela e seng molaong. Leha ho le jwalo, ofisiiri ha e ya dumellana ho tshwara motho bakeng sa nako e fetang dhora tse 48 ka mabaka a ho netefatsa boitsetso kapa boemo ba hae.

Ho tshwarwa ka lebaka la ho busetswa haeno (p62)

- Babalehi ba dintwa le baphaphathehi ba ka tshwara maemong a itseng, empa ha ho motho ya tshwara ho latela Molao ona bakeng sa nako e fetang e utwahlalang hape e nang le mabaka. Tshwaro efo kapa efo e fang matsatsi a 30 e lokela ho lokollwa lekgotla ntle le tieho.

- Bolele ba nako ya tshwara ya motho (setsing sa tshwara) e kenyeletsa nako eo e nang e tshwerwe setseihane sa sepolesa pele a iswa setsing sa tshwara.

Tshbediso ya tshwara le ho busetswa haeno (p92)

- Bana ba ka tlase ho dilemo tsa molao ba lokela ho tshwara haelela ho sena mkgwa o mong. Moo ho tshwara hwa bona ho ba sa kgone ho qojwa, ba tlameha ho bolokwa sebakeng se fapaneng le batho ba baholo.

- Haeba visa ya yona wa naha e ngwe e felletse ke nako mme a entswe kopo bakeng sa ntshafatso ya mochi (empa a emetse sephetho sa kopo), tshwara ya bona ha e molaong mme lekgotla le tlameha ho laela hore a lokollwe.

- Haeba mochi wa naha e ngwe e batla botshabedi, ha a lokelle ho tshwarwa mme lekgotla le tlameha ho laela hore a lokollwe.

Thekiso e sa hlophisiwang le melawana ya lehae – Tseba ditokelo tsa hao

Asiye eTafuleni e hlalishitse dibukana tse tshetseletso tse mabapi le ditokelo tsa barekisi ba sa hlophisiwang ha ba kopana la mapolesa. Dihokelo ho dibukana tse tshetseletso ke tsena.

Tokelo ya ho rekisa

Ditokelo tse amanang le ho nkelwa thepa

Tokelo ya ho ba le phemiti

Tokelo ya ho ba le tlhahloleseding ka kamohelo ya melawana, ditokelo tsa yona le ditlamorao

Ditokelo tse hodima ntshetsopele ya meaho le ho diuwa ha yona

Ditokelo ha thepa e sentse ke basebelletsi ba masepala

INELANI AMALUNGU

INELANI AMALUNGU

Bukana ena e hlalosa ditokelo kgahlano le boikarabello, ditshwanelo bakeng sa bobedi barekisi le masepala le temoho e hatetseng pele ya ditokelo tsa molao tse fufang basebelletsi ba sa hlophisiwang:

Thepa e ka nkuwa neng?

- Ha o rekisa thepa e seng molaong
- Ha morekisi a baleha mme a siya thepa ha o kopana a metro a tla ho eena

Ditokelo tsa barekisi kamora hore thepa e nkuwe

- Tokelo ya ho tshwara thepa hang hang kamora ho lefa tefiso ya ho nkelwa thepa
- Tokelo ya ho etsa ditlathiso pele ho thekiso ya thepa e nkuwang

O lokela ho etsa eng haeba morekisi a otiva ha a nkelwa thepa?

- Tlalehla tlhekafetso e entsweng ke sepolesa, jwalo ka ka ha boletse leqephe lena la dinthla (sheba karolo e mabapi le 'Ho rekota le ho tlaheha tshbediso e seng molaong ya sepolesa')
- Batla thuso ya kotsi bakeng hang hang. Ofisiiri ya bongaka e o thusang e tla rekota ditemalo foromong ya J88
- Nka dinpepe tsa bopaki ba ditemalo
- Tlalehla tsa efo setseihane se hauri sa sepolesa

Mehato ya bohlokwa eo o lokelang ho e nka ha thepa e sengwa ke diofisiiri tsa masepala

- Fumana dinthla tsa koloi e nkling thepa e neng e sebediswa ke diofisiiri
- Fumana barekisi ba bang hore ebe dipaki

Ditokiso tsa semolao tse teng bakeng sa barekisi

- Nyewe ya qoso kgahlano le SAPS
- Tleime ya tlolo ya molao kgahlano le ofisiiri ya masepala bakeng sa tshenyo ya thepa

SERI e hlalishitse [pampiri ya patlisiso](#) ho hlakisa ditokelo tsa barekisi ba sa hlophisiwang ba lehae le matswa-ntle, ho thusa mmuso wa lehae le dimasepala ho utwisisa ditshwanelo tsa bona tsa semolao le tsa moalotheo hantle ho feta ha ba bopa le ho kenya tshbedisong melawana ya masepala e laolang thekiso e sa hlophisiwang. Yona e kenyeletsa:

Molao wa tshwara ya thepa le tsamaiso (p24)

- Bakeng ba masepala ba lokela ho latela Molaotheo, Molao wa Kgweto, 71 wa 1991 (bona leqephe la 11 la bukana ya SERI) le melawana o amehang wa masepala o laolang Kgweto e sa hlophisiwang.

- Pele diofisiiri tsa phethahatso ya molao di nka qeto ya ho qetela e ka amehang ditokelo tsa barekisi ba sa hlophisiwang, barekisi ba sa hlophisiwang ba lokela ho fuma monyetla wa ho mamella.

- Ha ofisiiri ya masepala e etsa qeto ya ho kwalla kapa ho nka semolao thepa ho latela melawana ya masepala kapa Molao wa Kgweto, ofisiiri eo e etsa qeto ya tsamaiso mme e lokela ho latela ditlolo tsa molao wa tsamaiso. Digeto tsa tsamaiso di hloka ho ba molaong, di utwahlale, mme di le be le toka ya tshbediso.

Kwalo ya thepa le ditokelo tsa barekisi (p28)

- Hang ha thepa ya morekisi e kwalletse, morekisi o na le tokelo ya ho atamela lekgotleng bakeng sa tharollo e nang le toka ya taba eo.

- Barekisi ba na le tokelo ya tsekatekano kapele molao mme ba na le tokelo ya tsherelela e tshwanang le ya ba bang le moloa wa molao, o ke keng wa ba le leeme – ka kotlomo kapa eke ka kotlomo ho mang kapa mang.

Bala haholwanyane mabapi le meralo ya hore ditlolo tsa molao tse nyenyane di se hlole di nkuwa jwalo ka ditlolo tsa molao ha la Afrika, [mona](#).

Boipelaetso bona?

[Socio-Economic Rights Institute of South Africa \(SERI\)](#) e hlophisitse tatasiso bakeng sa bathuti hore ba utwisisa ditokelo tsa bona nakong ya boipelaetso. Tlanya setshwants'ho bakeng sa dinthla mabapi le:

- Boipelaetso bo nkuwa bo le molaong neng? (p14)
- Ke tshbediso tse molaong tseo baipelaetso ba lokela ho di latela ha ba hlophisa boipelaetso? (p18)
- Ditlamorao tsa boipelaetso bo seng molaong ke dife? (p15)

SERI e hlalositse mehato e nyolohang ka ketekeso eo mapolesa a lokelang ho e latela pele ba sebedisa matla. Baipelaetso ba lokela ho fuma nako e lekaneng hore ba arabele mohato ka mong. Yona e kenyeletsa:

- Tshetshetsho – Mapolesa a tlameha ho kopa mohlophisi wa boipelaetso ho bolella baipelaetso hore ba tsamae

- Mehato ya boitsherelela – E nkuwa ho thibela kotsi ho batho kapa thepa, mme e ka kenyeletsa ho noma dithibelo

- Temo ya pele – Sebuela hore se sebedisiwang ho supa hore mehato e matla e tla nkuwa. Temoso e tlameha ho etswa ka dipuo tse pedi tsa semmuso

- Ho theha mehato ya ketso – Yona e kenyeletsa ho batla ntho mmeng wa motho le ho e nka, ho sutuletsa baipelaetso morao le ho ba potapota. Tsena di tlameha ho bonahala

- Temo ya bobedi – Temoso e ngwe e tlameha ho fana ka dipuo tse pedi tsa semmuso

- Ohlengi e laolang e dumella tshbediso ya matla – Matla a manyane ka mekgwa o hlophisiwang le tlella baipelaetso a ka sebediswa.

Ho bala haholwanyane, bona [p46](#) ya [tsatsang ya boipelaetso ba bathuti](#) ya SERI. Fumana [mona](#) hore na ke ditemalo dife tse etsahalang ka lebaka la tshbediso e matla le e seng molaong ya diofisiiri tsa sepolesa ha di qhala boipelaetso ba bathuti.

Letsholo la Right to Know (RTK) le lona le hlalishitse tatasiso mabapi le boipelaetso le molao. Tatasiso ena e hlakisa mehato e dikgetsa kapa lokelang ho e latela ha ba hlophisa boipelaetso, ditokelo tsa baipelaetso nakong ya boipelaetso le hore ho molaong o reng ka boipelaetso. Tlanya hodima setshwants'ho bakeng sa tlhahloleseding e mabapi le:

- Molawana o loketseng wa Molao wa Dikgobokano (p4)
- Mekgwa le nako ya ho fana ka tsebisano mabapi le boipelaetso? (p8)
- Na ba bolaoing ba ka 'thibela' boipelaetso? (p9)
- Ba bolaoing ba hloketse Molao wa Dikgobokano jwang? (p11)

Ka 2018, Lekgotla la Molaotheo le nkle qeto ya hore tholeho ya ho fana ka tsebisano ya pele ho nako ya kgobokano ya batho ba fetang 15 ha se tlolo ya molao. Bahlophisi ba dikgobokano/boipelaetso ba ntse ba loketse ho fana ka tsebisano ya pele ho nako ka kgobokano e jwalo ho latela Karolo ya 12(1)(a) ya Molao wa Dikgobokano – empa ha ba hloleha ho etsa jwalo ba ka se qosetswe tlolo ya molao. Bala haholwanyane [mona](#).

O ka ithuta haholwanyane ka bolwena ba dikgobokano/boipelaetso ba diofisiiri tsa phethahatso ya molao Afrika, [mona](#).

Bo-mmaenara ba baitshebeti

Na o le mmaenara le itshbedisang ya leng a hloketsewa le ho otwa ke ba sepolesa? Sebedisa disbedisawa tse fahlang leqephe lena ho o thusa ho tlaheha ketsahalo ya hao.

O boetse o ka ithuta haholwanyane bo-mmaenara ba baitshebeti wa ho iteanya le National Association of Artisanal Miners (NAAM) [mona](#).

NATIONAL ASSOCIATION OF ARTISANAL MINERS

NAAM WORKING TO RECLAIM OUR IDENTITY

Bo-mmaenara ba baitshebeti (bo sa hlophisiwang)

Sebakeng sa ho sireletsa ho tshetshisa mesebetsi wa bona, molao o tshwara dimmaenara tse itshbedisang jwalo ka ditlhekafetso. Dimmaenara di boetse ke diphofo tsa mapolesa a etsang bobodu a batlang ho inkela menyetta ya mesebetsi oo dimmaenara di o etsang. Ka lebaka lena, dimmaenara tse itshbedisang di hatelwa ke mapolesa mme tokelo ya bona ya boithompho e ya hatelwa. Ho hlokalaha hore melawana le meralo ya molao e etswe e ba dumellang ho etsa mesebetsi wa bona ntle le ditshitso tse sa hlokehang tsa sepolesa.

Mapolesa a ka sebedisa matla neng?

Molao o dumella SAPS ho sebedisa matla maemo a itseng, ho kenyeletswa:

- bakeng sa boipelaetso
- ho setjha motho kapa sebaka
- ho tshwara motho
- ho hlola ba hanang ho emiswa nce
- ho sireletsa batho
- ho thibela motho ho baleha
- ho thibela tshenyo ya thepa
- ho qhala mekgupo*

* Maemong a itseng

Mapolesa a ka sebedisa matla a manyane feela a utwahlalang maemong ao, mme ba lokela ho kgona ho sireletsa tshbediso ya bona ya matla ka lekgotleng.

Tshbediso ya matla a sa hlokehang e ka lebaka ho ketso ya kgalemo kapa kotlo ya bottokotsebe.

Motho ya tshwereng a ka se tshosetswa kapa a otwa kapa a qobellwa ho araba dipotsa.

Tshbediso ya matla a maholo e molaong haeba ho sena dikgetho tse ding mme motho a tshosetsa dikgoka tsa matla. Bakeng sa tlhahloleseding e eketsiheng mabapi le tshbediso e molaong ya matla, etela websaete ya Institute for Security Studies [mona](#).

Mapolesa a ka sebedisa dibetsa dife?

[C-19 People's Coalition](#) e hlalishitse disbedisawa mabapi le tshbediso ya dibetsa tse sa bolaeang ke SAPS. Tlanya hodima sebetso ho fumana hore na tshbediso ya sona e molaong - le hore na ke ka tlase maemo a tse, dikotsi, le mekgwa wa ho tlaheha tshbediso e sa lokelang:

Ho tlaheha molao wa matjhaba wa ditokelo tsa botho le melawana, tshbediso efo kapa efo ya matla e lokela ho ba molaong, ebe e hlokehang, e lekanang molato, e sa kgethologang, mme e tsamaisane le ntlinya ya temoso, mme mapolesa a hloka hore a jare boikarabello ba diketso tsa bona. Bala haholwanyane [mona](#).

Ditlolo tsa molao tse amanang le dithunya

Kgaolo ya 16 ya Molao wa Taolo ya Dithunya o na le lenane la ditlolo tsa molao tse entsweng ke monga sethunya, hammoho le ofisiiri ya sepolesa, ha ba:

- Thunya ka bohlaswa kapa ba tshwara sethunya ka tsela e ka lemasang motho e mong kapa ya senya thepa
- Tshwara sethunya ba le tlasa tshusumetso ya tahi kapa ditlhekafetsi
- Supa motho mang kapa mang ka sethunya ntle le lebaka le dumelletsweng ke molao
- Thunya sethunya kahara sebaka se tletseng meaho ntle le lebaka le letle
- Hloleha ho notella sethunya ka seifang ha ba se tshwara ho bona

Monga sethunya efo kapa efo ya etsang tlolo efo kapa efo ya tsena a ka lefiswa, a kengwa teronkong, kapa ha tve ha a itekanela ho ba le sethunya.

O ka tlaheha molao sethunya efo kapa efo ya entseng efo kapa efo ya ditlolo tsena setseihane se hore sa sepolesa. Haeba monga sethunya e le ofisiiri ya sepolesa, sebedisa tlhahloleseding e karolong ya 'Ho rekota le ho tlaheha tshbediso e seng molaong ya sepolesa' e leqephe lena la dinthla ho o tatatisa ha o etsa tlaheho.

Lentswe la hao le ka emisa kulu.

GUN FREE SOUTH AFRICA

Gun Free SA ke NGO ya naha, e itlamehang ho fokotsa pefo ya dithunya ka mekgwa wa melawana ya setjhaba, thuto le ho aisa tsebo le ho diketsa tsa setjhaba ka bo sona.

Sesebediswa sa molao bakeng sa tlhokafatso e etswang ke mapolesa

TLAHALOSO YA TLHOKOFATSO